

Michal Čunderle
Oponentský posudek
disertační práce Boleslava Keprta
Dialogické jednání osvobozující tanec na hranici možností

Budiž řečeno rovnou: disertace Boleslava Keprta je napsána dobře, je dobře obhajitelná a hlavně jde o jeden z nejpodstatnějších příspěvků poslední dekády na téma dialogického jednání. Nejedná se totiž o „pouhou“ akademickou práci, ale o přesvědčivé a plné zaujetí tématem, které si nacházelo a našlo šťastnou formu vyjádření, jež odpovídá jak tématu, tak standardním nárokům kladeným na práce tohoto typu. V neposlední řadě jde o text, který se dobře čte.

Keprtova práce působí řekněme přirozeným dojmem. Maně člověka napadne, jak jinak by se o tématu mělo psát než například takhle. Oponent však nepochybuje o tom, že za (zatímně) finálním tvarem je nejenom spousta práce, ale především spousta přemýšlení a promýšlení toho, jak na to, jak do toho, jak s tím, spousta rozvažování, vyvažování i znevažování.

Autor velmi mužně, tedy přímočaře a kurážně, zaměřil pozornost na klíčové momenty dialogického jednání. Považuje za ně ty okamžiky, kdy se ten, jenž dialogické jednání pokouší, ocitá na hraně, na hranici, na rozcestí, na křižovatce... (vybírám z disertace), kdy se ocitá mezi, na mezi, v zemi mezi (Hořínek), mezitím, mezi tím, co možná končí, a mezi tím, co možná začíná, kdy se ocitá v bodě, kdy neví, ale věří, doufá, naděje se. Anebo kdy neví, ale ani nevěří, nedoufá, nenaděje se. Zajímají ho okolnosti těchto hraničních bodů, jejich možnosti i nemožnosti, co je pro tyto chvíle rozhodující, co v těchto situacích hraje jakou roli, co k nim vede a kam vedou a jak tyto situace vnímáme, ať už jako aktéři, či diváci.

Jako šťastná podpora a opora mu posloužila procesově orientovaná psychologie, zejména její terminologický aparát a způsob nazírání. Dále je výborně vybaven svou dlouhodobou zkušeností s dialogickým jednáním. Zabývá se jím 16 (!) let, „kondici kultivoval“ ve více skupinách, zdrojovou je pro něj zejména experimentální „buňka“ vedená doc. Stanislavem Sudou (školitel této disertace). Vliv na jeho přístup měla rovněž předchozí i souběžná sociologická, duchovní a psychoterapeutická studia a samosebou vlastní praxe. Ale především jde o to, že Boleslav Keprt se umí bystře zorientovat, nechá fenoménům, o něž se zajímá a jimiž se zabývá, patřičně exponovaný čas, aby na něj působily, aby je nasál, aby do nich vstoupil (aby do něho vstoupily), zároveň od nich dovede odstoupit, aby je vnímal v kontextu, a zase se k nim nablížil, aby se mu neodcizily. Zkrátka a dobře Keprt se postupně propracoval k jakési stabilně plovoucí pozici, z níž a v níž své téma zkoumá a tuto pozici přiznává a činí ji součástí (sebe)výzkumu. Řečeno jednoduše: máme před sebou pokus nahlížet dialogické jednání v jeho procesualitě i relativnosti (ve smyslu usouvztažňování opačných pozic). Řečeno nadsazeně: máme před sebou heroinský pokus nahlížet dialogické jednání dialogickým jednáním ve formě kvalitativního výzkumu autorsky uzpůsobeného Boleslavem Keprtem.

Trochu suchopárné deskripce. Keprt nejprve představí metodologii svého výzkumu (jak vybral účastníky, jaká a jak nabral data: individuální rozhovor, participativní pozorování, písemné reflexe, dotazníky, focus groups, videozáznamy) apod., dále předkládá svá východiska (komparativní racionále DJ a POP), načež následuje samotná analýza, které „podrobil“ skutečnosti a pojmy: hranice, kritik, vstřícný svědek, tanec na hranici. Potom prostředkuje experimentální možnosti dvoukamerového natáčení (pokusy jeho a Zuzany Pártlové navazující na výzkumné aktivity doc. Evy Vyskočilové a ing. Jana Pospíšila), přikládá případovou studii a vše zavírá hutně formulovaným závěrem. Setrvalou a silnou pozornost na sebe v textu váže stud a trapnost. Exkluzivitou Keprtova myšlení a psaní je to, že není ideologické. Ne každému je tato „samozřejmost“, pokud jde o dialogické, vlastní. Boleslav Keprt nepřekládá ucelenou teorii (nejde přitom o znouzectnostný úskok), ale na základě vlastní empirie a rozsáhlého a plastického šetření nasvětluje klíčové momenty dialogického jednání jaksi věcným, a přece teplým světlem (pardon za tu metaforu): „na věc“ je dobře vidět, věrohodně se vyděluje z pozadí, a přitom jde o živé, komunikativní zpřítomnění. Zásadně se opírá o výpovědi účastníků (od reflexí přes dotazníky po rozhovory), vč. svých výpovědí, které nevybírám účelově, aby dokázaly jeho předem dané tvrzení, ale

s empatickým vhladem je interpretuje, anebo spíš rozvádí, převypravuje, citlivě zobecňuje, uvádí v kontext. S trochou nadsázky můžeme říci, že v dobrém zde projevuje svou psychoterapeutickou výbavu (triáda empatie-akceptace-kongruence). Schopnost věrohodné introspekce prokazuje v odvážné případové studii, když učinil případem sám sebe (sám sobě případem, můj případ).

Mimochodem i v tom se obráží lucidní výměna pozic a identit, známá z dialogického, i v tom se obráží výměna subjekto-objektových statusů/optik. Perspektivní výzkumné a řekněme kognitivní možnosti těží z pokusu s kolegyní dr. Pártlovou. Co je tedy výsledkem takového vícečetného a mnohavrstvého kroužení kolem klíčových momentů dialogického jednání?

Boleslav Kepřt konkretizuje a exemplifikuje, které to jsou či mohou být a tekutě ohraničuje tyto dramatické, mezní situace.

Boleslav Kepřt nabízí možnosti, jak srozumitelně, analyticky a v principu dramaticky dialogického jednání zachytávat, postihovat, předkládat.

Boleslav Kepřt neschematicky naznačuje jisté tendence dialogického jednání (vývojové trajektorie), které odečítá z „pouhé“ desítky konkrétních případů, a přece je s to z nich vyvodit možné pravděpodobné, typické cesty.

Práci doporučuji dobře obhájit, ohodnotit nejlépe, jak to jde (A), nechat uležet, upravit a vydat.

Zajímalo by mě, jaké limity přístupu Boleslava Kepřta realisticky vidí v této práci jeho vnitřní kritik, přesněji oponent.

doc. Michal Čunderle, Ph.D.
V Praze dne 24. září 2019